

Список літератури:

1. Access to finance for innovative SMEs since the financial crisis. Research Policy/ Lee, Neil, Sameen, Hiba and Cowling, Marc. – 2015. – V. 44(2). – P. 370–380.
2. Commission Notice on the application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State aid in the form of guarantees 05.2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/competition/state_aid/reform/guarantee_notice_en.pdf.
3. Guarantees and Mutual Guarantees / BEST Report. – 2006. – № 3. – P. 58.
4. SMEs and Access to Finance. Observatory of European SMEs. – 2009. – № 2. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009.
5. Шпынова А.И. Кредитование малых и средних предприятий: зарубежный и российский опыт / А.И. Шпынова. – М.: ПОЛПРЕД Справочники, 2009. – 156 с.

УДК 336.71:330.131.7(477)

Жердецька Л.В., к. е. н., доцент,
доцент кафедри банківської справи
Одеський національний економічний університет
Федоришина К.О., студентка кредитно-економічного факультету
Одеський національний економічний університет

РОЗВИТОК МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ

Жердецька Л.В., Федоришина К.О. Розвиток методичних підходів до визначення системно важливих банків. У статті розкрито економічний зміст поняття «системно важливий фінансовий інститут», досліджено підходи до ідентифікації системно важливих банків відповідно до міжнародної практики та вітчизняного законодавства. Проведено оцінку методів визначення системної важливості банку. Використовуючи методіку НБУ, представлено, які банки набувають статусу системних. На основі кореляційного аналізу показано масштаб взаємозалежності діяльності системно важливих банків.

Ключові слова: банк, системний банк, системно значущий фінансовий інститут, умовна вартість під ризиком, граничний очікуваний дефіцит, системний очікуваний дефіцит.

Жердецкая Л.В., Федоришина Е.О. Развитие методических подходов к определению системно значимых банков. В статье раскрыто экономическое содержание понятия «системно важный финансовый институт», исследованы подходы к идентификации системно важных банков в соответствии с международной практикой и отечественным законодательством. Проведена оценка методов определения системной важности банка. Используя методіку НБУ, представлены банки, которые получают статус системных. На основе корреляционного анализа показан масштаб взаимозависимости деятельности системно важных банков.

Ключевые слова: банк, системный банк, системно значимый финансовый институт, условная стоимость под риском, предельный ожидаемый дефицит, системный ожидаемый дефицит.

Zherdetska L.V., Fedoryshyna K.O. Development of methodological approaches to identifying systemically important banks. Economic concept of «systemically important financial institution» was developed in the article. Approaches to identifying systemically important banks according to international practice and domestic legislation were investigated. Methods to identifying the systemic importance of the bank were analysed. Using the methodology of NBU systemic banks in Ukrainian Banking System were identified. Based on correlation analysis interconnections of systemically important banks were showed.

Keywords: bank, bank system, systemically important financial institution, Conditional Value at Risk (CoVaR), Marginal Expected Shortfall (MES), Systemic Expected Shortfall (SES).

Постановка проблеми. З огляду на негативні наслідки світової фінансової кризи, що почалася в 2007 р., поняття «системно важливі фінансові інститути» (SIFI) та їх вплив на функціонування економічної системи набули особливої актуальності. Такі фінансові структури є системно важ-

ливими фінансовими інститутами, діяльність яких характеризується значними обсягами, ринковими зв'язками, а їх банкрутство може призвести до краху всієї системи (виникнення системної кризи). Саме тому системно важливі фінансові установи потребують особливого нагляду за вико-

нанням додаткових вимог до їх здатності поглинати збитки.

Системно важливі банки концентрують значні обсяги капіталу, активів та зобов'язань, характеризуються великим обсягом і складністю операцій, системною пов'язаністю та складною заміненістю, а порушення чи диспропорції в їх діяльності можуть викликати негативні структурні зрушення всієї банківської системи та фінансової системи в цілому. У даному дослідженні розглянуто аналітичну основу для визначення та оцінки впливу системно значущих фінансових інститутів саме в банківському секторі.

Найвні підходи до визначення системно важливих банків та показників їх системної значимості демонструють різноманітність методів, вибір яких залежить від специфіки банківської діяльності та стратегічних цілей головного регулятора стабільності банківської системи. Нині існують досить різноманітні підходи до виміру системної важливості банків, показника, який має повною мірою пояснювати вплив функціонування системно значимого банку. Важливим питанням є об'єктивність вибору критеріїв оцінювання значимості банків. Необхідно зазначити, що для України ця тема особливо актуальна, оскільки банківська система володіє найбільшою часткою на фінансовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день для визначення системно важливих банків розроблено багато методик, теорій та підходів. Вивченням питання ідентифікації системно важливих банків займалися такі автори, як Ф. Алескеро, Г. Пенікас [1], М. Еспіноза-Вега, Х. Вейстроффер [2], Ц. Чжу, К. Хуана [3], М. Дрехман, Н. Тарашев [4], М. Лабонт [5]. Методи визначення показника системної важливості розглядалися у працях М. Анохіна [6], К. Сорамакі [7], С. Баттістон, М. Пуліга, Р. Каушик [8], Т. Адріана, Я. Анвара, К.Ц. Фурфіне, А. Кияка, Г. Карчевої, В. Міщенко, С. Науменкової, В. Новикової, М. Новикової, Г. Пенікаса, О. Примостки, Р. Набока та ін. Однак низка питань, пов'язаних із визначенням та кількісною оцінкою системних банків, які б відповідали особливостям розвитку вітчизняного банківського сектора у сучасних умовах, залишаються недостатньо розробленими. Це визначило мету дослідження та його логічну структуру.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є систематизація підходів до ідентифікації системно важливих банків відповідно до міжнародної банківської практики, оцінка методів їх визначення в розрізі оцінки впливу діяльності системно важливого банку.

Виклад основних результатів. У сучасній економічній літературі немає загальновизнаного визначення системно значимого фінансового інституту (SIFI). Учені розглядають такі установи як ті, що не можуть покинути ринок, не викликаючи серйозних збоїв у фінансовій системі [1; 3]. Згідно із цим визначенням, системна значимість залежить від потенці-

алу організації до створення негативних системних наслідків. Чим більш руйнівними є наслідки банкрутства фінансового інституту, тим сильнішими є ринкові взаємозв'язки, а інститут – більш інтегрованим у систему. Альтернативна точка зору [7; 10] визначає системну значимість як позитивне явище: фінансові інститути є системно значущими, якщо їх життєздатність має вирішальне значення для нормального функціонування більш широкої фінансової системи. Це визначення підкреслює позитивний внесок інституту в загальне благополуччя системи. Варто додати, що в міжнародній банківській практиці існують різні підходи до характеристики великих фінансових інститутів, діяльність яких пов'язана з можливістю виникнення системних ризиків. Зокрема, важливість ідентифікації системно важливих банків у межах банківської системи країни, застосування особливих підходів до регулювання їх діяльності (у тому числі щодо встановлення підвищених вимог до капіталу для зменшення системних ризиків) визначено в документах Базельського комітету з банківського нагляду, ЄС, Ради з фінансової стабільності, провідних консалтингових агенцій. Водночас загальноприйнятими вважаються фактори, що було визначено Базельським комітетом для оцінки того, чи є фінансова установа системно важливою: її розмір, складність, взаємопов'язаність, відсутність легкодоступних замінників фінансової інфраструктури, які вона надає, і глобальна (міжнародна) діяльність. Фінансовий інститут (банк, страхова компанія або інший фінансовий інститут) можуть як набувати, так і втрачати статус системної важливості (SIFI-статус) [9].

Базельським комітетом із банківського нагляду в 2011 р. було розроблено методичний документ «Глобальні системно важливі банки: методологія оцінки і вимоги щодо додаткового покриття збитків» [9], що були доопрацьовані в 2013 р., де описано загальні фундаментальні положення ідентифікації системно важливих банків. Базельський комітет визначає системно важливі банки як фінансові інститути банкрутство або можливі проблеми яких призвели б до значних збитків усій фінансовій системі та для економіки в цілому через їх величину, складність та системну взаємопов'язаність. Системно важливі банки поділяються Базельським комітетом на глобальні системно важливі банки (G-SIB) (діяльність яких значною мірою впливає на світову банківську систему) та національні системно важливі банки (N-SIB) (діяльність яких значною мірою впливає на банківську систему окремої країни).

Необхідно зазначити, що теоретичні та практичні дослідження питання СВБ в Україні не набули значного розповсюдження. До 2014 р. в Україні виділяли два терміни, які наближено характеризували поняття «системно важливий банк», а саме:

1) «системний банк», відповідно до Постанови Правління НБУ «Про затвердження Положення про

забезпечення безперервного функціонування інформаційних систем Національного банку України та банків України»;

2) «системоутворюючий банк», що раніше був представлений у Законі України «Про банки та банківську діяльність» до імплементації змін до Закону від 04.07.2014 № 1586-VII та у глосарії банківської термінології НБУ.

Під системним банком розуміють банк, неможливість функціонування якого спричиняє значний вплив на функціонування банківської системи України в цілому внаслідок великого обсягу його операцій, розгалуженої мережі філій та інших факторів [10]. Системоутворюючим банком вважається банк, зобов'язання якого становлять не менше 10% від загальних зобов'язань банківської системи. Термін «системоутворюючий банк» є занадто вузьким і зводиться лише до аналізу частки зобов'язань у банківській системі.

Авторський підхід до класифікації методик, які дають змогу визначити системну важливість будь-якого фінансового інституту, відображено на рис. 1.

Відповідно до досліджень представника Дойче-банку Х.Вейстроффера [2], учені-економісти використовують методи регресії для отримання інформації з ринкових цін, що засновані на досить складних фінансових моделях. Водночас основними регуля-

торами застосовується більш простий підхід – індикаторний метод.

Індикаторний метод як один із найбільш простих у застосуванні для визначення системно важливих банків, набув поширення як на рівні світової фінансової системи (покладений в основу Методології визначення глобальних системно важливих банків, розробленої Базельським комітетом [9]), так і рівні національних фінансових систем (США, Австралія, країни ЄС, Україна).

Проте до найбільш використовуваних належать: метод умовної вартості під ризиком (Conditional Value at Risk – CoVaR), який належить до неадитивних методів; метод граничних очікуваних утрат (Marginal Expected Shortfall – MES) та метод вектору Шеплі (Shapley Value), які належать до адитивних моделей. Ці підходи є більш складними з точки зору практичної реалізації, проте дають змогу нівелювати недоліки індикаторного методу.

У роботах учених Адріана і Бруннермейера для виявлення системно важливих банків пропонується використовувати міру умовної вартості під ризиком (Conditional Value of Risk – CoVar). За визначенням, яке пропонується в даній роботі, CoVar – це оцінка границі втрат ризику всієї банківської системи за умови банкрутства певного банку [12]. Пропонується оцінювати CoVaR за допомогою квантильної

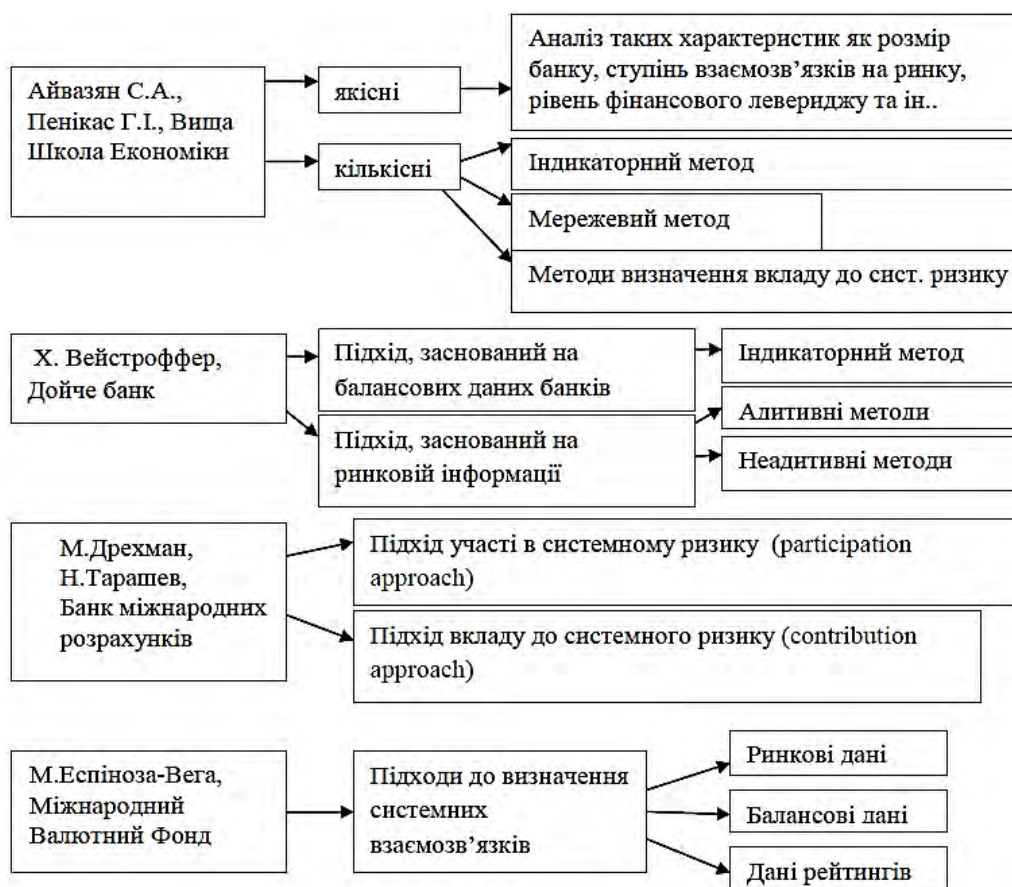

Рис. 1. Класифікації методичних підходів до визначення системно важливих банків
Джерело: власна розробка за даними [2; 4; 6; 11]

регресії. Аналізуючи детермінанти негативного внеску банку в системний ризик, як основні показники виділяють рівень позичкових коштів, величину розриву активів і пасивів за строками і величину активів організації. Науковцями вводилася міра, яка відображала ймовірність дефолту банку через його лінійну та нелінійну взаємопов'язаність з іншими банками системи. Даний метод називають ефектом «знизу-вгору», тобто визначення впливу кожного окремого фінансового інституту на процес виникнення системного ризику на ринку. Використання підходу CoVaг вимагає високорозвиненого фінансового ринку, однак не враховує структуру і взаємопов'язаність фінансових компонентів.

Метод граничних очікуваних утрат MES визначається як очікуваний збиток, з яким стикається кожний банк, коли обсяг сукупних утрат є досить значним, а ринкові показники набувають значень нижче визначеного порогу (рівня) протягом заданого проміжку часу. Беручи до уваги леверидж (кредитне плече), системний очікуваний дефіцит (Systemic Expected Shortfall – SES) можна оцінити, коли він починає зростати разом із левериджем та граничними очікуваними втратами. Базовий момент полягає у тому, що установи з найвищим MES є основними «вкладниками» у падіння ринку. Отже, банки з найвищими MES є головними рушійними силами системного ризику.

Окремо серед методів оцінки системного ризику варто виділити вектор Шеплі. Це підхід, що використовується у теорії корпоративних ігор та дає можливість оцінити вплив банку на загальносистемний ризик і тим самим визначити його важливість у банківській системі [4]. Варто зауважити, що вектор Шеплі – це теоретико-ігрова концепція, яка оцінює, наскільки важливий кожний гравець для всієї системи та на яку частину ринку він може розраховувати. В основі побудови вектора Шеплі лежить саме оцінка системного ризику, генератором та каналом передачі (посилення) якого виступають системно важливі банки. Розуміння природи системного ризику дасть змогу краще зрозуміти процедуру побудови вектора Шеплі. Метод Шеплі характеризується складністю розрахунку через велику кількість учасників ринку, використанням різних мір вимірювання системного ризику.

Досягнення цілей дослідження потребує визначення системної важливості банків України відповідно до підходів, розроблених Національним банком. НБУ для віднесення банку до системно важливих визначає показник системної важливості банку. Банк є системно важливим, якщо цей показник вищий, ніж розмір середньоарифметичного показника системної важливості банків.

Середньоарифметичний показник системної важливості банків розраховується як співвідно-

Таблиця 1

Динаміка значень показників системної важливості банків України в 2008, 2013 – I півріччі 2016 рр.

Банки	Звітні дати									
	01.01.2009		01.01.2014		01.01.2015		01.01.2016		01.07.2016.	
	I-SIFI	A-SIFI	I-SIFI	A-SIFI	I-SIFI	A-SIFI	I-SIFI	A-SIFI	I-SIFI	A-SIFI
ПАТ «КБ «ПриватБанк»	9,98	2,5	15,86	2,01	16,17	3,22	20,48	5,76	19,81	7,69
АТ «Ошадбанк»	5,25	2,5	8,04	2,01	3,69	3,22	10,98	5,76	12,76	7,69
АТ «Укрек-сімбанк»	5,34	2,5	6,38	2,01	15,18	3,22	11,5	5,76	11,58	7,69
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	6,65	2,5	3,09	2,01	3,22	3,22	4,66	5,76	4,77	7,69
АБ «Укргазбанк»	1,77	2,5	1,71	2,01	1,80	3,22	4,17	5,76	4,72	7,69
ПАТ «Укрсоц-банк»	4,41	2,5	2,97	2,01	3,17	3,22	3,89	5,76	3,48	7,69
ПАТ «Сбербанк»	0,52	2,5	2,83	2,01	3,40	3,22	5,19	5,76	5,05	7,69
АТ «УкрСиббанк»	4,93	2,5	1,69	2,01	1,71	3,22	4,38	5,76	4,35	7,69
ПАТ «Альфа-Банк»	3,91	2,5	2,07	2,01	2,78	3,22	3,37	5,76	3,16	7,69
ПАТ «ПУМБ»	2,16	2,5	2,63	2,01	2,83	3,22	3,45	5,76	3,75	7,69
ОТП Банк	4,16	2,5	1,19	2,01	2,03	3,22	1,88	5,76	2,11	7,69
Банк «Надра»	3,05	2,5	2,37	2,01	2,30	3,22	x	5,76	x	7,69
ВТБ Банк	2,79	2,5	1,88	2,01	2,49	3,22	2,16	5,76	1,84	7,69
Промінвестбанк	3,11	2,5	3,23	2,01	4,18	3,22	4,24	5,76	2,83	7,69
Фінанси і кредит	2,06	2,5	2,02	2,01	2,68	3,22	x	5,76	x	7,69
Усього системних	13		12		6		3		3	

Умовні позначення:

I-SIFI – інтегральний показник системної важливості окремого банку;

A-SIFI – середньоарифметичний показник системної важливості банків.

Сірим кольором виділено системно важливі банки

Джерело: розраховано автором за даними [14]

шення суми показників системної важливості банків до кількості банків, загальна сума показників системної важливості яких становить не менше 80% показників у банківській системі.

Розрахунок показника системної важливості банку здійснюється за такою формулою [13]:

$$CB = \sum_{j=1}^5 P_j * W_j * 100\%, \quad (1)$$

де СВ – показник системної важливості банку; P_j – частка j-го показника банку (РА, РВфю, ВКрб, ВКб, ДКрю), розраховується як співвідношення розміру показника банку до розміру відповідного показника за банківською системою; W_j – коефіцієнти зважування j-х показників (РА, РВфю, ВКрб, ВКб, ДКрю).

Варто зауважити, що до 2014 р. системно важливі банки в Україні не визначалися, тоді як наявні методичні підходи частково відповідають вимогам Базельського комітету щодо визначення національного системно важливого банку (Н-СВБ). Однак порівняно з 12-ма показниками, що запропоновані методикою Базельського комітету, НБУ пропонує розглядати лише п'ять. Таку ситуацію можна пояснити тим, що в українській фінансовій системі основою є суто банківська без активного застосування інвестиційних операцій за відносно нерозвинутого фондового ринку.

Результати розрахунку показника системної важливості банків до кризи та в сучасний період розвитку банківської системи України викладено в табл. 1.

Як свідчать дані табл. 1, кількість системних банків в Україні постійно скорочується. Причому варто зауважити, що банкрутства фінансових інститутів, які були віднесені до системно важливих (банки «Надра» та «Фінанси і кредит»), не призвели до реалізації системного ризику в банківській системі України. Скорочення кількості банків призвело до підвищення рівня концентрації у банківській системі України та, відповідно, до скорочення кількості системних банків. Отже, нині в Україні, відповідно до методики НБУ, є три системно важливі банки: «ПриватБанк», «Ощадбанк» та «Укрексімбанк».

Варто зауважити, що частка «ПриватБанку» на всіх сегментах ринку, крім міжбанківського, перевищує 20%, а на міжбанківському – близько 2,6%. Таким чином, «ПриватБанк» є системним із точки зору соціальної важливості, однак розповсюдження кризи через міжбанківський ринок унаслідок погіршення фінансового стану банку матиме незначний негативний ефект. «Укрексімбанк» та «Ощадбанк» мають більш рівномірний розподіл часток за окремими напрямками системності, на ринку залучення міжбанківських ресурсів мають 6,03% та 8,5%, на ринку розміщення – 25,8% та 0,23% відповідно.

Із точки зору можливості практичної реалізації з урахуванням наявної оприлюдненої інформації у дослідженні для оцінки взаємозалежності найбільших банків України проведено кореляційний аналіз (рис. 2).

У результаті проведеного аналізу можна зробити висновок, що на сучасному етапі системно важливі банки є значно пов'язаними, взаємозалежними, ніж у докризовий період, що є передумовою нарощення системного ризику в банківській системі та високої ймовірності реалізації «ефекту доміно», коли розповсюдження деструктивних наслідків накопичення ризиків дестабілізує функціонування більшості структурних елементів фінансової системи та виникає негативний синергетичний ефект. Дані вказують на те, що функціонування системно важливих банків має посилено контролюватися наглядовими органами, зокрема Радою з питань фінансової стабільності.

Висновки. За результатами критичного аналізу наукових робіт вітчизняних та зарубіжних учених було виявлено основні підходи до оцінки системної важливості фінансових інститутів, зокрема в банківському секторі економіки. Системність окремих банків залежить від сформованого економічного та ринкового середовища. Той факт, що системний ризик не накопичується лінійним чином, ускладнює виявлення системоутворюючих інститутів.

Дослідження також підкреслює різницю між методами виявлення системно важливих банків. Використання того чи іншого методу диктується ступенем розвитку економіки держави, кількістю учас-

Банки	ПриватБанк	Укрексімбанк	Ощадбанк
ПриватБанк	1		
Укрексімбанк	0,5888	1	
Ощадбанк	0,1325	-0,3544	1

А) Віддача активів (докризовий період)

Банки	ПриватБанк	Укрексімбанк	Ощадбанк
ПриватБанк	1		
Укрексімбанк	0,9186	1	
Ощадбанк	-0,1775	-0,3544	1

Б) Ризик активів (докризовий період)

Банки	ПриватБанк	Укрексімбанк	Ощадбанк
ПриватБанк	1		
Укрексімбанк	0,9902	1	
Ощадбанк	0,9616	0,9656	1

В) Віддача активів (сучасний стан)

Банки	ПриватБанк	Укрексімбанк	Ощадбанк
ПриватБанк	1		
Укрексімбанк	0,3399	1	
Ощадбанк	0,6252	0,8578	1

Г) Ризик активів (сучасний стан)

Рис. 2. Кореляційні матриці взаємозалежності показників прибутковості та ризику найбільших банків системи у докризовий та сучасний періоди розвитку

Джерело: власна розробка за даними [14]

ників на ринку. Найоптимальнішим методом, який можна використати на даному етапі розвитку українського банківського сектору, є індикаторний метод. Він дає змогу більш комплексно підійти до оцінки системно важливого фінансового інституту, характеризується використанням різних мір вимірювання системного ризику, розглядає фінансову систему як портфель установ, з його допомогою можлива об'єктивна диференціація банків за показником системної важливості. Однак для більш ефективного процесу

оцінки системно важливих банків методика НБУ з п'яти індикаторів мусить бути доповнена якісними факторами, яких порівняно з Базельською методикою недостатньо. Вдосконалення процесу ідентифікації системно важливих банків необхідно провести найближчим часом, оскільки діяльність системних банків, які мають здатність впливати на всю систему через значну концентрацію коштів, взаємопов'язаність з іншими фінансовими інститутами, повинна підлягати більш жорсткому регулюванню.

Список літератури:

1. Анализ предложенный по регулированию глобальных системно значимых банков / Ф.Т. Алескеров и др. // Банковское дело. – 2011. – № 11. – С. 26–29.
2. Weistroffer C. Identifying systemically important financial institutions (SIFIs) / C. Weistroffer // De Nederlandsche Bank Working Paper. – 2012. – № 347. – P. 612–642.
3. Hee Su Roh, Sun Young Park «Too-Important-To-Fail (TITF) Implicit Guarantee with a Limited Fiscal Backstop May» / Roh Su Hee, Park Young Sun // Social Science Research Network. – 2015. – 46 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2614258.
4. Measuring the systemic importance of interconnected banks by Mathias Drehmann and Nikola Tarashev [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org>.
5. Labonte M. Systemically Important or «Too Big to Fail» Financial Institutions / M. Labonte // CRS Report. – 2014. – 61 p.
6. Пеникас Г., Анохина М. Исследование факторов системной значимости глобальных банков / Г. Пеникас, М. Анохина // Банковское дело: Регулирование и надзор. – 2014. – № 10.
7. Soramäki K., Cook S. Algorithm for Identifying Systemically Important Banks in Payment Systems / Economics Discussion Papers. – 2012. – № 42. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.econstor.eu/bitstream/10419/62120/1/723776571.pdf>.
8. Stefano Battiston, Michelangelo Pu l iga, Rahul Kaushik, Paolo Tasca & Gui do Caldarelli. DebtRank: Too Central to Fail? Financial Networks, the FED and Systemic Risk// ScientificReports. – 2012. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nature.com/srep/2012/120802/srep00541/pdf/srep00541.pdf>.
9. Globally systemically important banks: updated assessment methodology and the additional loss absorbency requirement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs255.pdf>.
10. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III, ред. від 19.11.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>.
11. Espinosa-Vega M.A. Systemic Risk and the Network Approach [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aisel.aisnet.org/misq/vol36/iss4/20>.
12. Adrian T., Brunnermeier M. CoVaR / T. Adrian, M. Brunnermeier // Federal Reserve Bank of New York Staff Reports. – 2010. – 348 p.
13. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок визначення системно важливих банків» від 25.12.2014 р. № 863 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=13264040>.
14. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=7693080.